

NuTida Musik: Öppet brev till Per-Olov Broman (2008)

Stockholm den 3 augusti, 2008

Käre Per-Olov, det här brevet skulle jag ha skrivit för länge sedan, men bättre sent än aldrig. Låt mig först säga att jag tycker din bok "Kort historik om framtidens musik – elektronmusiken och framtidstanken i svenskt 1950- och 60-tal" är en lysande framställning av en viktig epok i svensk musikhistoria. Det forskningsarbete som du har lagt ner är verkligen imponerande och har enligt min mening resulterat i en mycket välskriven och insiktsfull beskrivning av den idéhistoriska processen när det gäller den tidiga elektronmusikens framväxt i Sverige och annorstädes, samt hur denna utveckling var relaterad till samtidens allmänna föreställningar och idéer. Man kan nog lätt få för sig när man läser din bok att vi – jag var ju själv med på ett hörn – bestod av ett gäng svärmare, som med en ganska grumlig framtidsfilosofi med klart orealistiska förhoppningar utgjöt oss i tid och otid. Det är nog till stor del sant, men jag tror att vi överlag skulle uttrycka oss annorlunda om vi blev tillfrågade om dessa spörsmål idag, möjligen med undantag av Knut Wiggen.

Något som slår mig när jag läser din text är tanken om vad som hände sedan. Hur ser "facit" ut idag. Var står vi och vad blev till slut förverkligat. Om man skärskådar nuläget så har mycket av vad man då drömde om i princip gått i uppfyllelse, även om det skett med andra "idémassiga och ideologiska förtecken". Den "elektroniska" eller elektro-akustiska tekniken är nu allestädes närvarande, men utan koppling till den idealistiska framtidstro som vi närde. Praktisk taget all musikproduktion är nu för tiden så beroende av den digitala, elektro-akustiska tekniken och man nog utan överdrift vågar påstå att merparten av den nya musik som produceras i västvärlden är elektronisk till stora delar eller till och med i sin helhet. Vad vi inte kunde föreställa oss då är att denna teknik idag helt har övertagits av den internationella underhållningsindustrin och världen håller på att översvämmas av dess produkter. I denna mening är vi dagligen och stundligen tvångsmatade med "elektronisk" musik och med ringa möjligheter att undkomma.

Du skriver att man under den tidsperiod som du avhandlar var teknik-fixerad med en övertro på att tekniken och naturvetenskapen skulle lösa alla problem i samhället. Var står man då idag, när vardagslivets alla sidor är höggradigt beroende av den elektroniska och digitala tekniken? Vi konsumerar tekniska "prylar" i en aldrig skådad omfattning. Antalet datorer per capita är nu så stort att man på 1960-talet säkert skulle betraktas som fullständigt sinnessvag om man hade förutspått nutidsmänniskans beroende av sin dator och de tusen digitala prylar som hör ihop med dessa maskiner. Vi har alla blivit "gadget lovers" för att citera Marshall McLuhan.

Det är ofrånkomligt att man i en undersökning av det slag som du genomfört måste diskutera och utvärdera den "stora maskinen" som ju var basen för EMS uppbyggnad och framtid, den musikmaskin som skulle göra alla svenska EAM-komponister världsberömda. Om man enbart ser EMS stora maskinprojekt ur ett tekniskt perspektiv så har ju utvecklingen faktiskt visat att idémakarna bakom maskinen var på rätt spår. EMS-systemet kan enklast beskrivas som en hybridmaskin d.v.s. en analog synthesizer som styrs av en dator. I slutet av 1980-talet och i början 1990-talet började dylika system marknadsföras kommersiellt och blev ett alltmer dominerande produktionsverktyg, använd av såväl populärmusikkomponister som mer seriöst inriktade tonsättare. Senare under en kort mellanperiod styrdes digitala

synthesizers med datorer för att så småningom – när datorerna blev allt kraftfullare - träda in i den digitala, virtuella sfären. Lustigt nog så är många av dessa system uppbyggda efter samma tänkande som låg bakom EMS-maskinen, men utan den ideologiska överbyggnaden. Dagens datorer är så tekniskt välutvecklade att den tanke som skymtar fram i din framställning skulle utan vidare kunna bli verklighet, nämligen den att alla skulle kunna bli sin egen kompositör. Jag vet inte i vilken omfattning detta verkligen har ägt rum. Det är nu snarare ett musikpedagogiskt och musikpolitiskt problem än ett tekniskt, men det är en eggande och social tanke, tycker jag, att på bred front lära alla som vill att komponera sin egen musik.

Du sammanfattar på ett förtjänstfullt sätt Knut Wiggens teser om hur den fysikaliska analysen av ljudvärlden skulle bedrivas utgående från Pierre Schaeffers teorier. I princip har hans sju punkter blivit föremål för en hel del forskning och utvecklandet av diverse analysmetoder av ett antal forskare världen runt har nu bedrivits i ett par, tre decennier, t.ex. av Lasse Thoressen i Oslo och Dennis Smalley vid City University i London. Alla kan nu med sin hemdator utföra ett dylikt analysarbete även om några av Wiggens led idag inte är särskilt aktuella att utforska. Däremot kan man nog med fog säga att Wiggens idéer om klangforskning och andra relaterade områden sedan länge är en högst påtaglig realitet. Redan under skiftet 1960/70-tal så inleds den forskning som senare skulle bli mycket relevant för den ”elektroniska” musikens komponister, t.ex. John Chowning’s arbete med FM-syntes och generering av rumsliga rörelser baserat på helt ”elektroniskt/digitalt” genererat klangmaterial.

Allt fler institutioner inom universitetens ramar med forskningsinriktning på områdena för ”Psycho-Acoustis” och Musik-akustik har etablerats. Vi vet idag oerhört mycket mera om musikens akustiska och perceptiva områden och hur t.ex. instrumentalt och vokalt klangmaterial skall framställas syntetiskt än vad man kunde drömma om på 1960-talet. Wiggens vision om den forskningsinriktade tonsättaren har materialiserats i stor omfattning. Vid många institutioner som t.ex. IRCAM i Paris, Stanford University i USA finner man dessa personer, Den nutida musik/ljud-komponisten och bildkonstnären har numera en så omfattande teknisk studiebakgrund och arbetar idag så nära den tekniska produktionsapparaten att det finns ett underlag för att tala om en ny konstnärstyp: ”Konstingenjören”.

EMS blev aldrig en institution av det slag, som jag tidigare nämnde, med en klar forskningsprofil av det slag Wiggen drömde om. Dåtidens svenska komponister var inte några ”tonsättare av forskartyp” utan var mer intresserade av att använda de elektroniska ljudverktygen för att egna konstnärliga projekt. För den som inte är så orienterad när det gäller den elektro-akustiska musikens vidare utveckling i Sverige efter 1970 får möjligen den uppfattningen att vid 1970 så är det slut med den svenska elektroniska/elektroakustiska musiken. De första fem åren av detta decennium var för EMS del präglade av en viss turbulens och inre stridigheter som fick statsmakterna att tillsätta en utredning om EMS och den svenska elektro-akustiska musikens framtida utveckling, men efter en makalös positiv remiss-omgång som resulterade i att EMS fick en kraftfull omstart och med en klar målinriktad verksamhet som ett center för konstnärligt arbete inom den elektro-akustiska musiken (EAM). Mot slutet av 1970-talet gick – enligt min uppfattning - EMS och den svenska elektro-akustiska musiken in i en expansiv och konstnärlig guldålder. En rad unga internationellt framgångsrika komponister trädde fram såsom Bill Brunson, Rolf Enström, Pär Lindgren, Åke Parmerud, Tommy Zwedberg, m.fl. Enligt min mening har det svenska musiklivet aldrig riktigt erkänt och värderat denna konstnärligt givande utveckling efter förtjänst. Media behandlade mycket sparsamt dessa personers konstnärliga framgångar, i den

mån de över huvudet bevärdigade denna konstform något intresse. Sedan dess har flera omgångar kvalificerade komponister med stor framgång bestigit den elektro-akustiska parnassen. Parmerud, t.ex. är den som i särklass utmärkt sig internationellt då han har vunnit sju första pris i den största och viktigaste tävlingen inom den elektro-akustiska musiken, den i Bourges, Frankrike. När man i samma tävling lät den internationella juryn välja ut de tio främsta förstapristagarna under en tio-års period så var fyra av dessa svenska komponister. Ett sådant resultat talar för sig själv.

Med vänlig hälsning.

Lars-Gunnar